

REVISTA ROMÂNĂ DE DREPT PRIVAT

Totul sub semnul discuției

2/2023

UNIVERSUL JURIDIC

Indexări internaționale: www.heinonline.org www.ceeol.com www.ebscohost.com
www.indexcopernicus.com

REVISTA ROMÂNĂ DE DREPT PRIVAT

Director: Valeriu STOICA

Director adjunct: Ionuț-Florin POPA

Redactor-șef: Mircea-Dan BOB-BOCȘAN

Fondator: Marian NICOLAE

Secretar general de redacție: Irina PĂTRAȘCU

Consiliul științific:

Președinte: Marian Nicolae

Pascal Ancel

– profesor, Université du Luxembourg

Flavius-Antoniu Baias

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea din București

Șerban Beligrădeanu

– doctor în drept, fost redactor-șef, Revista Dreptul

Corneliu Birsan

– profesor emerit, Facultatea de Drept, Universitatea din București, judecător la Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Sevastian Cercel

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea din Craiova

Dan Chirică

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Viorel Mihai Ciobanu

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea din București

Ion Deleanu

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Pascale Deumier

– profesor, Université Lyon 3 Jean Moulin

Michel Grimaldi

– profesor, Universitatea Paris II – „Panthéon Assas”

Vladimir Hanga

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Călina Jugastru

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu

Ioan Leș

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu

Denis Mazeaud

– profesor, Universitatea Paris II – „Panthéon Assas”

Lucian Mihai

– profesor emerit, Facultatea de Drept, Universitatea din București

Jean Pineau

– profesor, Universitatea din Montréal, Québec

Liviu Pop

– profesor emerit dr. h.c., Facultatea de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Valeriu Stoica

– profesor emerit, Facultatea de Drept, Universitatea din București

Brândușa Ștefănescu

– profesor, Academia de Studii Economice, judecător la Înalta Curte de Casație și Justiție

Ovidiu Ungureanu

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu

Paul Vasilescu

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Colegiul de redacție:

Lucian Bercea

Profesor – Facultatea de Drept, Universitatea de Vest, Timișoara (drept comercial; drept bancar; dreptul creditului)

Radu Bogdan Bobei

Conferențiar – Facultatea de Drept, Universitatea din București (drept comercial internațional)

Luminița Dima

Profesor – Facultatea de Drept, Universitatea din București (dreptul muncii; drept european al muncii)

Răzvan Dincă

Profesor – Facultatea de Drept, Universitatea din București (dreptul proprietății intelectuale; contracte speciale)

George-Alexandru Ilie

Conferențiar – Facultatea de Drept, Universitatea din București (persoana fizică; obligații; teoria generală a dreptului)

Cristina Nicolescu

Conferențiar – Facultatea de Drept, Universitatea din București (dreptul familiei și regimuri matrimoniale)

Ionuț-Florin Popa

Profesor – Facultatea de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca (obligații; contracte europene și internaționale)

Dan Andrei Popescu

Conferențiar – Facultatea de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca (drept internațional privat)

Radu-Romeo Popescu

Profesor – Facultatea de Drept, Universitatea din București (succesiuni și liberalități)

Radu Rizoiu

Profesor – Facultatea de Drept, Universitatea din București (persoana juridică; garanții reale și personale)

Sebastian Spinei

Conferențiar – Facultatea de Drept, Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu (drept procesual civil)

Laura Toma-Dăuceanu

Lector – Facultatea de Drept, Universitatea din București (drepturi reale)

Proprietatea în dreptul afacerilor: despre protecția juridică a valorii economice

Notă asupra volumului

Valoarea economică și proprietatea sunt teoretic și practic interdependente: valoarea economică este apropiabilă juridic; valorile de utilizare și schimb ale bunurilor sunt încorporate, exploatate și vehiculate prin intermediul atributelor proprietății – posesia, folosința și dispoziția; conținutul juridic al prerogativelor conferite de dreptul de proprietate urmărește să reflecte și să protejeze valoarea economică a bunurilor – la modul ideal – într-o manieră absolută, exclusivă și perpetuă.

Modalitatea în care oamenii, corporațiile și guvernele se raportează la relația dintre valoarea economică și proprietate a evoluat în timp: noile mecanisme de acumulare, structurare și administrare a averii au influențat formele organizaționale de proprietate și afecțiuni patrimonială, redimensionând raportul risc-profit și asigurând controlul, continuitatea și transferabilitatea afacerii; noile tehnici de contractare, de finanțare a afacerilor și de garantare a tranzacțiilor comerciale au condus la regândirea relației proprietate-contract, respectiv la o contractualizare tot mai pronunțată a regimului juridic al proprietății și la productificarea anumitor tipuri de contracte, schimbând comportamentele agenților economici privind accesul la bunuri și servicii; noile raporturi de forțe din economie între corporații și state au transformat relația public-privat și raportul global-național/local; noile obiecte ale proprietății au tensionat raportul dintre raritate și valoarea economică, deplasând accentul dinspre raritatea naturală a resurselor către raritatea referențială a creației; noile tehnologii digitale au favorizat multiplicarea formelor de reprezentare, stocare și circulație a valorilor economice, exploatând potențialul aparent nelimitat al incorporalului; valorilor economice intrinseci, imanente lucrurilor, care permiteau înțelegerea tradițională a proprietății ca relație între o persoană și un bun, li s-au adăugat valori economice extrinseci, atribuite lucrurilor, în cazul cărora proprietatea implică platforme și mecanisme bazate pe consens, destinate să asigure în mod credibil funcționalitatea tehnică și securitatea juridică a noilor medii de tranzacționare și a noilor instrumente comerciale.

Este noul, în toate acestea, doar o altă ipostază a vechiului?

*
* *

Volumul de față reunește o serie de studii care au stat la baza intervențiilor susținute cu ocazia celei de-a douăsprezecea ediții a Conferinței Naționale de Drept Comercial, cu tema *Proprietatea în dreptul afacerilor*, organizată în vara anului 2022 la Timișoara. Evenimentul a dezbătut probleme actuale privind prerogativele, formele, modalitățile, regimurile și aplicațiile proprietății în acest domeniu. Dintr-o perspectivă generală, discuțiile au abordat rolul drepturilor reale în mecanismul apropiării bunurilor, valoarea ca trăsătură a bunurilor sau a drepturilor patrimoniale, diferențele conceptuale *lucru – bun – drept*, respectiv (in)existența unui regim comun al bunurilor incorporale. Totodată, din perspectiva specifică dreptului afacerilor, au fost analizate subiecte legate de proprietatea corporativă, proprietatea asupra criptoactivelor/*token*-urilor, proprietatea asupra conturilor din aplicații și a datelor personale sau în cadrul platformelor și rețelelor digitale/virtuale.

Intervențiile susținute în cadrul conferinței au fost dezvoltate în acest număr special al Revistei Române de Drept Privat, alături de câteva alte studii circumscrise temei, aparținând

unor autori invitați să contribuie la dezbateri. Prima secțiune a volumului privește proprietatea ca instrument de apropiere: Irina Sferdian ridică problema fundamentală a proprietății ca supra-drept, în timp ce Radu Rizoiu se întreabă dacă lucrurile (ne)corporale pot fi și juridice. Cea de-a doua secțiune analizează incorporalul ca obiect al proprietății în dreptul afacerilor: Carmen Tamara Ungureanu ridică problema proprietății asupra datelor digitale, alături de Adina Ponta și Radu Catană, care chestionează, la rândul lor, posibilul drept de proprietate asupra datelor și cadrul legal european privind drepturile legate de date; Juanita Goicovici analizează proprietatea asupra mobilelor din categoria inteligenței artificiale autonome și încorporate și răspunderea civilă pentru prejudiciile cauzate de defectuoșitatea inteligenței artificiale; Dan-Adrian Cărămidariu adaugă câteva note despre consum în capitalismul digital, în legătură cu meta-platformele; Ioan Șumandea-Simionescu se întreabă ce rol joacă proprietatea asupra *token*-urilor și realizează o analiză economică a reglementărilor europene aplicabile criptoactivelor; Gheorghe Piperea tratează tema ocupațiunii și a uzucapiunii în spațiul a-național al internetului. În fine, cea de-a treia secțiune este dedicată dinamicii proprietății în dreptul afacerilor: Ovidiu Podaru și Andreea-Carla Loghin examinează oportunitatea urbanismului derogator; Flaminia Stârc-Meclejan argumentează importanța denumirii sociale și indică motivele pentru care aceasta ar trebui valorizată; Irina Sferdian și Florina Popa caută repere pentru înțelegerea rolului substanțial și procedural al acțiunii în rectificare în cadrul revendicării imobiliare; Mihai David analizează problematica restituirilor în materia contractelor civile, discutând despre cum retroactivează rezilierea; Vladimir Diaconiță și Eduard Maxim avansează un răspuns la întrebarea dacă poate fi condamnat promitentul să consimtă la vânzarea promisă; Codruța Guzei-Mangu studiază darea în plată și remiterea de datorie prin prisma noilor concepte în materia proprietății și a apropierei lucrurilor.

*

* *

Numărul de față al Revistei Române de Drept Privat reprezintă cel mai recent rezultat al cooperării dintre Facultatea de Drept din cadrul Universității de Vest din Timișoara, prin *Centrul pentru Dreptul Afacerilor Timișoara*, și Facultatea de Drept din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, prin *Center for Business Law and Information Technology*, care organizează împreună, de mai bine de un deceniu, Conferința Națională de Drept Comercial. *Pro memoria*, seria de volume colective reunind studiile dezvoltate pe baza intervențiilor susținute în cadrul edițiilor succesive ale conferinței cuprinde lucrările: *Dreptul comercial la confluența a două coduri* (coord. Radu Bufan, Radu N. Catană, Lucian Bercea), Ed. Universul Juridic, București, 2013; *Restructurarea întreprinderii. Instrumentele dreptului societar și ale dreptului insolvenței* (coord. Radu Bufan, Lucian Bercea, Radu N. Catană), Ed. Universul Juridic, București, 2015; *Contractele nenumite în afaceri* (coord. Lucian Bercea), Ed. Universul Juridic, București, 2017; Revista Română de Drept Privat nr. 3/2019, *Decizia de afaceri: reguli vs. standarde, legalitate vs. oportunitate* (coord. Lucian Bercea); Revista Română de Drept Privat nr. 1/2021, *Calificarea actelor juridice în dreptul privat* (coord. Lucian Bercea).

Acestora li se adaugă acum Revista Română de Drept Privat nr. 2/2023, *Proprietatea în dreptul afacerilor*, volum pe care am avut privilegiul să îl coordonez împreună cu doamna profesor Irina Sferdian, la invitația domnului profesor Valeriu Stoica. Le mulțumesc, amândurora, pentru încredere.

Prof. univ. dr. **LUCIAN BERCEA**
Facultatea de Drept, Universitatea de Vest din Timișoara
Centrul pentru Dreptul Afacerilor Timișoara

Proprietatea ca instrument de apropiere

Este proprietatea un supra-drept?

Prof. univ. dr. **IRINA SFERDIAN**

Facultatea de Drept, Universitatea de Vest din Timișoara

LA PROPRIÉTÉ EST-ELLE UN SUPER-DROIT?

RÉSUMÉ

Le présent article formule une question et tente une réponse possible par rapport au droit de propriété en sa qualité d'instrument d'appropriation des biens immatériels. Le dilemme est lié à la double signification de la propriété, vue à la fois comme une relation d'exclusivité, d'appartenance, et comme un droit patrimonial avec son propre contenu. L'ouvrage précise que la force de la propriété réside dans l'opposabilité erga omnes de son contenu, qui est malléable et adaptable à un objet incorporel, et non dans le simple rapport d'appartenance ou de propriété.

Mots-clés: *bien incorporel; propriété; opposabilité; inviolabilité; exclusivité; possession; créance.*

IS PROPERTY RIGHT A SUPER-RIGHT?

ABSTRACT

The present paper formulates a question and attempts to give an answer in relation to the right of property in its quality as an instrument for appropriating intangible things. The dilemma is related to the dual meaning of property, seen both as an exclusive relation of belonging, and as a patrimonial right with its own content. Our paper states that the force of property lies in the erga omnes opposability of its content, which is a malleable one, which can be adapted to an incorporeal object, and not in the simple relation of belonging or ownership.

Keywords: *intangible asset; property; opposability; inviolability; exclusivity; possession; claim.*

1. Proprietatea ca supra-drept. De la *dominium* la drept și înapoi

Până în urmă cu câțiva ani, profesorii care predau despre proprietate și alte drepturi reale principale nu făceau referire la bunurile corporale ca obiect al proprietății și nici nu încercau să le configureze un regim juridic comun. În prezent, categoria bunurilor corporale este în continuă expansiune. Valoarea economică, diversitatea și complexitatea regimului legal care este aplicabil acestor bunuri atrag din ce în ce mai mult atenția doctrinei. Este firesc să ne preocupe cum se manifestă dreptul de proprietate în cazul acestor bunuri, întrucât, odată abandonat conceptul de proprietate corporală, atât de

întrădăcinat în gândirea noastră juridică, trebuie găsite acele caracteristici ale proprietății care o fac flexibilă, care permit plierea conceptului la corporal și incorporeal deopotrivă.

Doctrina clasică vede în proprietate doar un drept patrimonial, care are particularitatea de a fi, ca toate celelalte drepturi reale principale, absolut și exclusiv¹. Dreptul de proprietate este considerat a fi intrinsec inexigibil, deoarece proprietarul nu numai că este singurul care poate exercita asupra unui bun toate prerogativele recunoscute dreptului său (*usus, fructus și abusus*), însă, mai ales, nu are nevoie de concursul altei persoane în acțiunea sa asupra bunului. Această trăsătură afirmă opozabilitatea *erga omnes* a proprietății, diferită de inviolabilitatea caracteristică oricărui drept subiectiv.

Când spunem că dreptul de proprietate este opozabil *erga omnes* înțelegem, pe de o parte, că toți ceilalți trebuie să se abțină de la a-i aduce atingere (*neminem laedere*), ceea ce reprezintă expresia inviolabilității oricărui drept subiectiv, iar, pe de altă parte, că toți ceilalți recunosc și acceptă exercitarea directă de către proprietar a tuturor prerogativelor dreptului asupra bunului său. Opozabilitatea *erga omnes* a proprietății este opozabilitatea conținutului dreptului de proprietate față de terți, nu doar a titlului, nu doar a exclusivității, înțelegem ca raport de apartenență. De altfel, într-o teză despre opozabilitate², Marc Levis distingea între exclusivitatea proprietății, care era o exclusivitate a apartenenței, și exclusivismul proprietății, care permitea proprietarului ca, prin acțiune directă asupra lucrului, fără concursul altei persoane, să extragă toate foloasele sau utilitățile bunului.

Într-un studiu mult citat, profesorul Zénati³ arăta că noțiunea de proprietate s-a reînnoit, fiind mai degrabă reprezentată de exclusivitate și absolutism decât de conținut, și sublinia că doctrinarii trebuie să facă efortul de a da proprietății teoria pe care o merită. Conceptul de proprietate trebuia astfel pregătit pentru accesarea incorporalului.

Pentru a înțelege în ce măsură, astăzi, proprietatea poate servi ca instrument de apropiere pentru incorporeal și, mai ales, în ce măsură concepția clasică asupra proprietății răspunde acestei necesități, câteva scurte precizări despre evoluția noțiunii de proprietate pot fi utile.

Romanii vedeau în proprietate o prerogativă generală asupra lucrurilor și drepturilor, strâns legate de persoană. *Proprietas* nu era decât o calitate a lucrului de a fi exclusiv, iar *dominium* (puterea, stăpânirea) era atașat de persoană. *Dominium* permitea lui *pater familias* să dispună după bunul plac de lucrurile pe care le avea în stăpânire. *Dominium* și *proprietas* erau doi termeni corelativi: unul era dreptul activ de a dispune, celălalt era o

¹ A se vedea V. Stoica, *Drept civil. Drepturile reale principale*, vol. 1, Ed. Humanitas, 2004, pp. 242-244. Autorul arată că noțiunea de limite inerente dreptului de proprietate nu trebuie confundată cu cea de limite interne ale exercitării dreptului, opusă celei de limite externe, care sunt folosite în teoria abuzului de drept. Limitele inerente presupun raporturile dintre titularul dreptului de proprietate și dreptul său, iar nu raporturile dintre titularul dreptului de proprietate și ceilalți. Limitele interne sau externe ale exercitării proprietății au ca referință raportarea titularului dreptului de proprietate la ceilalți. Cu privire la caracterul exclusiv și absolut al dreptului de proprietate, a se vedea și F. Zénati, *Les biens*, Ed. PUF, Paris, 1988, p. 117; C. Atias, *Droit civil. Les biens*, 4ème éd., Ed. Litec, Paris, 1999, p. 90; Fr. Terré, Ph. Simler, *Droit civil. Les biens*, Ed. Dalloz, 2018, pp. 147-151; W. Dross, *Droit civil. Les choses*, LGDJ, Paris, 2012, pp. 268-273; P. Berlioz, *Droit des biens*, cours magistral, Ed. Ellipses, Paris, 2014, pp. 10-16; Ch. Larroumet, B. Mallet-Bricout, *Les biens, droits réels principaux*, 6e éd., Economica, Paris, 2019, pp. 12-19; Y. Strickler, *Droit des biens*, LGDJ, Paris, 2017, pp. 307-325; I. Sferdian, *Drept civil. Drepturile reale principale. Studiu aprofundat*, Ed. Hamangiu, București, 2021, pp. 182-185;

² A se vedea M. Levis, *L'opposabilité du droit réel*, Ed. Economica, Paris, 1989, p. 127.

³ A se vedea F. Zénati, *Pour une rénovation de la théorie de la propriété*, în RTD civ. nr. 2/1993, pp. 317-318.